

Rita Allmers (Malin Berg) och Alfred Allmers (Kenneth Risberg), "Lille Eyolf", Länsteatern i Örebro, april 2002.

FOTO: BÖRJE GUSTAVSSON

Underhållande Ibsen

"Lille Eyolf" av Henrik Ibsen

i översättning av Klas Östergren

Scen: Folkets Hus, Kumla, Länsteatern i Örebro, 26/4 2002, (premiär 27/4 2002)

Regi: Terje Maerli

Scenrum: Lars-Erik Lindén

Kostym: Lili Riksén

Kompositör: Henning Sommerro

Medverkande: Kenneth Risberg, Malin Berg, Zara Zimmerman, Gunilla Orvelius, Anders Hambraeus, Birgitta Pettersson

Speltid: 1 timma 25 minuter utan paus

Jesper Lange

Detta är pjäsens historia: Det välbärgade äkta paret Alfred och Rita Allmers son Eyolf invalidiserades svårt som baby på grund av föräldrarnas bristande tillsyn och omsorg. 9 år gammal drunknar pojken under lek just som han har fått mod att börja upptäcka världen utanför familjen trots sitt handikapp. Olyckan åstadkommer sorg och skuldkänslor hos föräldrarna som börjar skärskåda sina liv och skylla på varandra. Till slut verkar det som om de försonar sig med olyckan och varandra och tillsammans vill de i framtiden arbeta ideellt med att hjälpa fattiga barn i trakten. Hela historien komplimenteras av att Alfred Allmers och hans halvsysster Asta som vistas ofta i det Allmerska hemmet dras sexuellt till varandra men incesttabu hindrar dem att förverkliga sina känslor. När det sedan visar sig att de faktiskt inte är familj gör de ändå inget åt det och Asta kastar sig i stället desperat i famnen på en hygglig och jordbunden väggenjör och drar iväg med honom.

Låter det snårigt? Det är det faktiskt också. "Lille Eyolf" hör då inte heller till de mest spelade av Ibsens dramer. Texten är svårspelad, mycket överspänd och belastad med otymplig symbolik och hemfaller ibland till kväljande senti-

mentalitet à la Charles Dickens.

Pjäsen skrevs kort före år 1900 där det filosofiska fundamentet för psykoanalysen började formuleras i Europa och texten består till stor del av rollernas försök att analysera sina egna och varandras motiv. Då som nu leder motivanalysen ofta till det felaktiga antagande att motivet skulle vara identiskt med SANNINGEN. Tänkesättet grundar sig på lån från den borgerliga juridiska filosofin (framförallt straffrätten) och svagheten är förstås att begreppen motiv, skuld och sanning inom det juridiska och det moraliska området är helt skilda saker.

Stora delar av den moderna dramatikern (t. ex. tv-såporerna) baserar sig också på halvmålt psykoanalys/motivanalys och det har blivit ett folkligt och kärt tidsfördriv som av allt att döma inte leder till större insikt i hur man kan/bör leva som människa. Tvärtom. Tittar man enbart till "Lille Eyolf" som det ju är frågan om här känns det osäkert om Alfred och Rita faktiskt har fått en större insikt i livet vid pjäsens slut. Det är således lite ironiskt att Ibsen även på den punkten var förut för sin tid.

TAR FASTA PÅ IRONIN

Det är ironin som den norska regissören Terje Maerli har tagit fasta på i länsteaterns senaste uppsättning. Man har lyckats skapa en mycket intressant och livfull teaterföreställning som lever helt på egna meriter d.v.s. att allt har tolkats från död text till levande teater. Jag gissar att skådespelarna har fått jobba hårt för att nå detta imponerande resultat. Om någon förut har sett tråkiga och uppblåsta Ibsen-uppsättningar och därför får eksem när de hör hans namn vill jag rekommendera att man går och ser denna föreställning. Den är mycket underhållande och annorlunda. Bara scenrummet som man träder in i är i sig själv en överraskning. Ett litet intimt rum med plats för bara 70-80 personer som sitter i två grupper på var sin sida om scenen. Man har således hela tiden halva publiken i

synfältet. Scenen går diagonalt genom rummet. Vi sitter också så nära skådespelarna att deras spel måste hålla i alla lägen. Det finns inte utrymme för något annat.

Alla skådespelare är på scenen praktiskt taget hela tiden och det är ensemblen som kollektiv som spelar berättelsen. På scenen finns inte mycket, bara de mest nödvändiga rekvisiter. Berättelsen byggs enbart av aktionen på scenen. Det har jobbats mycket med ljus och kostym och allt detta förvaltas så att rummet blir magiskt och vi tas med på en expedition som egentligen mest händer i våra egna huvuden för på scen finns det inga bilder. Som en konsekvens av detta berättar skådespelarna vid varje akts början vad Ibsen skrev om scenbildens så publiken kan skapa sig en föreställning om det som inte är där.

RASANDE TEMPO

Efter en kort och lite obegriplig men vacker inledning där rollerna presenterar sig genom att ta av sina vita halvmasker börjar föreställningen i ett rasande tempo där rollerna i praktiken inte får säga sina repliker till ända - så som vi ju talar i det verkliga livet. Och Alfred (Kenneth Risberg) och Fru Rita (Malin Berg) har en mycket ironisk ton. Här uppehåller man sig inte vid några djupa känslor även om man namnger dem i förbifarten. Så undviks problemet med den kvava sentimentaliteten i texten. Men det är samtidigt en risk. Allt kan bli så ironiskt att man till slut inte vet vad personerna på scen egentligen menar/tror/tänker. Det problemet hamnar framförallt Kenneth Risberg i tycker jag. Han drar ett stort lass i början. Jag tror han har en taktisk uppgift där han från starten ska övertyga publiken om att Ibsen inte är så tung och tråkig som sitt rykte och därför spelar han Alfred farligt nära revyparodin. Det är roligt men han får svårt att sedan landa rollen Alfred på ett trovärdigt och övertygande sätt när han börjar så högt. Alfred framstår till slut som lite av en livsskojare som har sålt sin trovärdighet för sitt till-

synes goda humör, en helt igenom oseriös men charmerande och trevligt skämtande person som egentligen inte har någon egen allvarlig vilja. Men kanske är det så man vill skildra Alfred?

GLAD, ÖPPEN OCH TILLITFULL

Roller som Lille Eyolf spelas mycket duktigt och med oerhörd koncentration av Zara Zimmerman helt utan sentimentalitet. Hon spelar honom som är en glad, öppen och tillitsfull pojke med en stor livshunger och det är naturligtvis rörande och förtvivlande sett med vuxnas ögon att hans handikapp begränsar hans möjligheter. Men Eyolf tycker inte synd om sig själv i Zara Zimmermans tolkning och hon fiskar aldrig efter publikens medkänsla. Kryckan och det dåliga benet är livsvillkor Eyolf inte ifrågasätter. Han drunknar ju redan i slutet av första akten och försvinner på så sätt egentligen ur ursprungsberättelsen men det gör han inte alls i föreställningen. Där stannar han kvar även om han är död och iakttar aktivt hur de vuxna lever vidare och det är en mycket lyckad scenidé. Barn i 9 årsåldern förstår ju inte ironi och hela vägen lyssnar han koncentrerat till de vuxna och försöker allvarsamt förstå vad de egentligen talar om men man ser att hans livserfarenhet inte räcker till. Tillsammans med den jordbundne ingenjör Borghem (Anders Hambraeus) som inte heller förstår ironi även om han är vuxen ser han till att föreställningen håller jordförbindelsen. Och det är nödvändigt för om ironin fick dominera ohämmat skulle allt bli så relativt i föreställningen att meningsfullheten skulle gå förlorad.

Det här är således en äkta ensembleföreställning som lever av skådespelarnas individuella talanger och starka vilja till samarbete och jag vill gärna se den igen vid ett senare tillfälle. Jag tror den kommer att utveckla sig och bara bli bättre och bättre med tiden - som ett gott vin.